

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اعضای کمیته تدوین برنامه جامع سلامت در سازمان سما

خانم دکتر فریناز دادآئین

(رئیس اداره امور سلامت و تندرستی)

آقای دکتر عطاءاله پورعباسی

(دبیر شورای راهبردی دانشگاه آزاداسلامی)

آقای دکتر جلال فرزاملی

معاون طرح و برنامه بنیاد طب تربیتی و سلامت مدارس

آقای دکتر امیر پورعباسی

کارشناس بنیاد طب تربیتی و سلامت مدارس

همکارانی که ما را در تدوین این مجموعه یاری نمودند (به ترتیب حروف الفبا)

خانم توران ایمنی و آقای مسعود رشیدی

(نماینده مدیران مدارس سما تهران)

آقای دکتر محمد پژوهی

(قائم مقام ریاست پژوهشگاه غدد و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی تهران)

خانم مهناز تسلیمی

(مدیر گروه دانش معاونت تربیت بدنی و سلامت)

آقای سیروس حاجی زاده

(معاونت آموزشی و پژوهشی)

آقای فاروق داوودپور

(معاونت فرهنگی و دانشجویی)

خانم سهیلا گیلان

(نماینده مربیان بهداشت مدارس سما تهران)

آقای دکتر علیرضا مصداقی نیا

(معاون علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی)

آقای جمشید وزیری

(مدیریت تربیت بدنی و سلامت)

فهرست محتوی

۷	مقدمه ریاست محترم سازمان
۹	بیانیه ماموریت سازمانی
۱۳	اهداف کلان
۱۵	راهبردها
۲۱	اقدامات

مقدمه ریاست محترم سازمان سما

دانشگاه آزاد اسلامی و فرزندش سازمان سما با سابقه درخشان در حوزه تعلیم و تربیت از آغاز تاسیس تا امروز توانسته اند با یاری خداوند و عزم و اراده ملی، جهشی عظیم در بخش آموزشی و دانشگاهی ایجاد و نقش ارزنده و ویژه‌ای در توسعه مطلوب و پایدار دانش داشته باشند.

در این میان یکی از مهم‌ترین شاخصه‌هایی که باید سرلوحه برنامه‌ها قرار گیرد حفظ و توسعه سلامت و ارتقاء مولفه‌های بهداشتی دانش‌آموزان، دانشجویان و کارکنان است؛ تا بستر علم اندوزی هموارتر گردد. بی‌شک تلاش متولیان امر نیز بر این است که بتوانند از مسیر ارتقاء سلامت دانش‌آموزان و دانشجویان، اثربخشی مطلوبی بر کیفیت آموزش و یادگیری داشته باشند. پس لازم است در کنار آموزش‌های درسی مناسب، باحضور به موقع و شایسته مربیان بهداشت و پزشکان در حوزه سلامت مدارس و دانشگاه‌ها در جهت توانمندسازی و تصحیح رفتارهای بهداشتی دانش‌آموزان و دانشجویان، بستر توسعه علمی را بیش از پیش فراهم نماید تا فرزندان این مرز و بوم به رشد و شکوفایی بیشتر علمی دست یابند.

اینک که در دوره جدید مدیریت دانشگاه آزاد و سازمان سما یکی از اولویت‌ها، استفاده از ظرفیت‌های حوزه پزشکی و ارتقاء توسعه دانش بهداشتی

برنامه جامع سلامت مدارس سما

در محیط مدارس و آموزشکده‌ها و ارائه خدمات بهداشتی به دانش‌آموزان، دانشجویان، مربیان، کارکنان و خانواده معزز آنان می‌باشد، سازمان سما با تاسیس اداره امور سلامت و تندرستی و با همراهی معاونت علوم پزشکی دانشگاه آزاد اقدام به اجرای برنامه جامع سلامت مدارس از سال تحصیلی ۹۴-۹۳ نموده است. امید آن می‌رود که مربیان عزیز بهداشت مدارس و دست‌اندرکاران فعال این حوزه، با بهره‌گیری از علم روز بهداشتی و پزشکی، با حضور مستمر و فعال در مدارس، بتوانند اهداف عالی این برنامه را به سرانجام برسانند و با بکارگیری آموزه‌های سلامت، در ارتقاء سبک زندگی سالم کودکان و نوجوانان ایران عزیز اسلامی نقش مفید و موثر خود را ایفا نمایند. اینجانب ضمن قدردانی از زحمات کلیه دست‌اندرکاران تدوین این برنامه، بر این باورم که با همیاری شما عزیزان، می‌توانیم نهادی الگوساز در حوزه سلامت مدارس باشیم.

توفیق همکاران و عزیزان در دانشگاه آزاد اسلامی و سازمان سما را از خداوند منان خواستارم.

دکتر احمد قلی‌زاده

معاون دانشگاه و رییس سازمان سما

بیانیه مأموریت سازمانی

مأموریت

مجموعه مدارس آزاد اسلامی (سما)، به عنوان بزرگترین مجموعه مدارس غیردولتی کشور، در راستای ارتقای تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان آینده ساز کشور، تلاش می‌کند تا با تکیه بر مفاهیم طب تربیتی اهداف متعالی زیر را در حوزه توسعه سلامت دانش‌آموزان و مدارس پیگیری نماید:

✓ توانمندسازی دانش‌آموزان در جهت ارتقای سبک زندگی سالم به عنوان مهمترین مؤلفه در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری دانش‌آموزان.

✓ کاهش ساعات غیبت از کلاس درس به علت مشکلات سلامت به منظور دستیابی به بالاترین سطح یادگیری و کاهش فرصتهای از دست رفته تعلیم و تربیت.

✓ تقویت اثربخشی تعلیم و تربیت از مجرای ارتقای سلامت محیط تحصیلی به عنوان خانه دوم کودکان و نوجوانان.

✓ ارتقای سلامت مربیان و کارکنان به عنوان اصلی‌ترین سرمایه‌های نظام تعلیم و تربیت کشور.

چشم‌انداز

انتظار می‌رود با تحقق اهداف کلان این برنامه:

- ✓ سبک زندگی سالم مبتنی بر آموزه‌های سلامت در کودکان و نوجوانان دانش‌آموخته مدارس سما نهادینه گردد.
- ✓ ارتقای شاخصهای بهداشتی در مدارس سما منجر به ارتقای شاخصهای آموزشی در این مدارس گردد.
- ✓ دانش‌آموزان در مدارس سما هیچ ساعت آموزشی را به خاطر مشکل سلامت، بیهوده از دست ندهند.
- ✓ مربیان و کارکنان سما در راستای انجام وظایف آموزشی و تربیتی خود در بهترین سطح سلامت قرار داشته باشند.

بینش‌ها و ارزش‌ها

سازمان مدارس آزاد اسلامی (سما)، در راستای تحقق اهداف متعالی خود در عرصه سلامت، به اصول و ارزش‌های زیر پای‌بند است:

✓ رعایت و ترویج ارزش‌های اسلامی و معنوی، حفظ کرامت انسانی و

نقش محوری نیروی انسانی در تمامی ابعاد

✓ اهتمام به رعایت اخلاق حرفه‌ای در سطوح مختلف

✓ اهتمام به حفظ حضور دانش‌آموز در فضای آموزشی و پرورشی در

ساعات فعالیت مدارس.

✓ توجه به سلامت کارکنان به عنوان مهمترین سرمایه‌های سازمان

✓ احترام به نقش خانواده در حفظ و ارتقای سلامت فرزندان

اهداف کلان

توانمندسازی دانش آموز در جهت ارتقای سبک زندگی سالم با تاکید بر

اصلاح الگوی تغذیه و فعالیت فیزیکی

✓ کاهش ساعات از دست رفته آموزشی دانش آموزان به واسطه

اختلالات سلامت

✓ تقویت اثربخشی تعلیم و تربیت از مجرای ارتقای سطح سلامت

محیط تحصیلی دانش آموزان

✓ ارتقای سطح سلامت مربیان و کارکنان

راهبردها

هدف؛ توانمندسازی دانش‌آموز در جهت ارتقای سبک زندگی
سالم با تاکید بر اصلاح الگوی تغذیه و فعالیت فیزیکی

- ✓ آموزش مفاهیم سلامت، متناسب با سن، جنس و اقتضانات بومی دانش‌آموزان.
- ✓ ارتقای دانش مربیان و کارکنان در زمینه مفاهیم سلامت دانش‌آموزان
- ✓ ارتقای دانش سلامت و همسوسازی خانواده‌ها با آموزه‌های سلامت دانش‌آموزان
- ✓ مداخله‌های محیطی در راستای ارتقای رفتارهای سالم و حذف رفتارهای مخاطره‌آمیز سلامت.

هدف: کاهش ساعات از دست رفته آموزشی دانش آموزان
به واسطه اختلالات سلامت

- ✓ پایش دوره‌ای سطح سلامت دانش آموزان
- ✓ فراهم‌سازی سخت‌افزار و نرم‌افزارهای لازم برای اداره فوریت‌های
پیش‌آمده در محیط مدرسه
- ✓ ارائه خدمات تشخیصی و درمانی اولیه در مدرسه متناسب با
امکانات موجود.
- ✓ تعامل با نزدیک‌ترین مراکز تشخیصی و درمانی به منظور ارجاع
موارد لازم.

هدف؛ تقویت اثربخشی تعلیم و تربیت از مجرای ارتقای
سطح سلامت محیط تحصیلی دانش‌آموزان

- ✓ استانداردسازی مبلمان و فضای فیزیکی محیط‌های آموزشی
- ✓ ایمن‌سازی فضاهاى مدرسه
- ✓ ارتقای سطح بهداشت محیط مدرسه

هدف؛ ارتقای سطح سلامت مربیان و کارکنان

ارتقای سواد سلامت مربیان و کارکنان

✓ پایش دوره‌ای سطح سلامت مربیان و کارکنان

✓ ارائه خدمات تشخیصی و درمانی اولیه در مدرسه

✓ ایجاد زمینه‌های لازم برای دریافت خدمات تخصصی سلامت برای

مربیان و کارکنان

اقدامات

**هدف؛ توانمندسازی دانش آموز در جهت ارتقای سبک زندگی
سلام با تاکید بر اصلاح الگوی تغذیه و فعالیت فیزیکی**

راهبرد؛ آموزش مفاهیم سلامت، متناسب با سن، جنس و اقتضانات بومی

دانش آموزان

✓ تدوین اهداف آموزشی سلامت متناسب پایه، مقطع تحصیلی، جنس

و شرایط بومی

✓ اختصاص ساعات آموزش سلامت در قالب زنگ سلامت به تناسب

مقاطع تحصیلی

✓ تأمین محتوای آموزش سلامت در قالب جزوات، کتابچه‌ها، فیلم‌ها و

... برای دانش آموزان

✓ تأمین تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی برای ارتقای کیفیت آموزش

سلامت

✓ برگزاری برنامه‌های مناسبی با موضوع‌های سلامت

✓ تعامل با نهادهای مرتبط مانند شهرداری‌ها، دانشگاه‌ها، مراکز بهداشتی

و ... به منظور بهره‌مندی در آموزش سلامت

برنامه جامع سلامت مدارس سما

✓ بهره‌مندی از ظرفیت دانشجویان گروه علوم پزشکی در ارائه آموزش‌های سلامت

✓ مستندسازی اقدامات آموزشی به منظور ارزیابی اثربخشی آن‌ها و اتخاذ اقدامات اصلاحی

راهبرد؛ ارتقای دانش مربیان و کارکنان در زمینه مفاهیم سلامت
دانش‌آموزان

✓ نیازسنجی آموزشی از مربیان و کارکنان در زمینه سلامت دانش‌آموز

✓ برگزاری دوره‌های آموزشی سلامت برای مربیان و کارکنان در قالب آموزش‌های ضمن خدمت

✓ تأمین منابع مطالعاتی برای مربیان و کارکنان در مدرسه در زمینه سلامت دانش‌آموز

✓ ایجاد بستر پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و مشکلات مربیان و کارکنان در زمینه سلامت دانش‌آموزان

✓ راه‌اندازی بخش ویژه آموزش سلامت مربیان در پایگاه اینترنتی سازمان سما

راهبرد؛ ارتقای دانش سلامت و همسوسازی خانواده‌ها با آموزه‌های سلامت دانش‌آموزان

برنامه جامع سلامت مدارس سما

- ✓ برگزاری نشست‌های آموزشی برای خانواده‌ها
- ✓ تأمین منابع مطالعاتی برای خانواده‌ها، متناسب با شرایط اقتصادی-اجتماعی آنها
- ✓ برگزاری برنامه‌های مناسبی (نمایشگاه‌ها، سمینارها و ...) برای خانواده‌ها
- ✓ راه‌اندازی بخش ویژه آموزش سلامت برای خانواده‌ها در پایگاه اینترنتی سازمان سما
- ✓ ارائه گزارش‌های دوره‌ای از فعالیت‌های سلامت مدرسه به خانواده‌ها
- راهبرد؛ مداخله‌های محیطی در راستای ارتقای رفتارهای سالم و حذف رفتارهای مخاطره‌آمیز سلامت.
- ✓ استفاده از فضاهای دیداری مدرسه به منظور قابل مشاهده سازی پیامها و آموزه‌های سلامت
- ✓ نظارت بر بوفه مدارس به منظور عرضه محصولات سالم و بهداشتی به دانش‌آموزان
- ✓ رعایت آموزه‌های سلامت دانش‌آموزان از سوی کلیه اولیای مدرسه
- ✓ ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان به منظور اتخاذ رفتارهای سلامت از مجرای برگزاری جشنواره‌ها، مسابقات و ...

برنامه جامع سلامت مدارس سما

- ✓ ایجاد زمینه برای مشارکت دانش‌آموزان در برنامه‌های مرتبط با سلامت مدرسه
- ✓ غنی‌سازی ساعات‌های تربیت بدنی و زنگ‌های تفریح در راستای فعالیت‌های فیزیکی
- ✓ ایجاد بستر لازم به منظور بهره‌مندی دانش‌آموزان از میان‌وعده‌ها و وعده‌های سالم
- ✓ تدوین بایدها و نبایدهای خوراکی دانش‌آموز در قالب دستورالعمل‌های لازم

کاهش ساعات از دست رفته آموزشی دانش‌آموزان به
واسطه اختلالات سلامت

راهبرد؛ پایش دوره‌ای سطح سلامت دانش‌آموزان

✓ ثبت پیشینه سلامت دانش‌آموز از قبیل وضعیت کنونی، سوابق خانوادگی، سابقه دارویی و ...

✓ تعیین مولفه‌های معاینات دوره‌ای متناسب با سن، جنس و شرایط بومی دانش‌آموزان

✓ سطح بندی مداخلات تشخیصی و تعیین خطوط ارجاع به مراکز تخصصی

✓ تأمین منابع لازم از قبیل منابع انسانی کارشناس، تجهیزات و فضای فیزیکی برای اجرای برنامه معاینات

✓ آموزش و یکسان‌سازی روشهای اجرای معاینات

✓ مستندسازی نتایج معاینات دانش‌آموزی از مجرای ایجاد پایگاه داده

✓ تمهیدات لازم برای پیگیری ارجاعات به مراکز تخصصی

راهبرد؛ فراهم‌سازی سخت‌افزار و نرم‌افزارهای لازم برای اداره فوریت‌های

پیش‌آمده در محیط مدرسه

برنامه جامع سلامت مدارس سما

- ✓ تأمین تجهیزات پزشکی لازم در اتاق بهداشت مدرسه برای برخورد با فوریتها
  - ✓ فراهم نمودن داروهای مجاز و موردنیاز در مواقع بروز فوریت‌های پزشکی
  - ✓ آموزش برخورد با فوریت‌های پزشکی به مراقب سلامت و یا رابط سلامت مدرسه
  - ✓ استقرار جعبه کمک‌های اولیه در فضاهای پرخطر مدرسه از قبیل حیاط، آزمایشگاهها و ...
  - ✓ استقرار سامانه ثبت مراجعات فوریتی در مدرسه و پیگیری لازم
  - ✓ قرار دادن دانش‌آموزان تحت پوشش بیمه‌های دانش‌آموزی
- راهبرد؛ ارائه خدمات تشخیصی و درمانی اولیه در مدرسه متناسب با امکانات موجود.
- ✓ تدوین نظام سطح بندی خدمات تشخیصی و درمانی قابل ارائه در مدرسه
  - ✓ تأمین منابع انسانی لازم برای ارائه خدمات بر اساس سطح بندی خدمات تشخیصی و درمانی

برنامه جامع سلامت مدارس سما

✓ آموزش مراقب سلامت و یا رابط سلامت در خصوص خدمات

تشخیصی و درمانی اولیه

✓ تأمین تجهیزات لازم برای ارائه خدمات تشخیصی و درمانی اولیه در

مدرسه

✓ استفاده از اولیای دانش‌آموزان به عنوان منابع انسانی مورد نیاز در

صورت وجود

راهبرد؛ تعامل با نزدیک‌ترین مراکز تشخیصی و درمانی به منظور ارجاع

موارد لازم.

✓ شناسایی کلیه مراکز خدمات بهداشتی و درمانی موجود در اطراف

مدرسه

✓ تنظیم قرارداد و یا تفاهم‌نامه با مراکز به منظور ارائه خدمات موردنیاز

به مدرسه

✓ استفاده از بستر مراکز درمانی وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی در

صورت وجود

✓ اطلاع رسانی مناسب به اولیا و کارکنان مدرسه به منظور استفاده از

مراکز طرف تعامل در صورت لزوم

**تقویت اثربخشی تعلیم و تربیت از مجرای ارتقای سطح سلامت
محیط تحصیلی دانش آموزان**

راهبرد؛ استانداردسازی مبلمان و فضای فیزیکی محیط‌های آموزشی

✓ تهیه، بومی سازی و توزیع استانداردهای مبلمان و فضای فیزیکی محیط‌های آموزشی از جمله نور، تهویه و ارگونومی تجهیزات آموزشی

✓ تعامل با شرکتهای تولیدی تجهیزات آموزشی و مبلمان به منظور ارتقای استانداردها و کیفیت محصولات

✓ ارتقای کیفیت معماری فضاهاى مدرسه به منظور کاربری بهینه برای امر آموزش و پرورش

✓ بهره مندی از ظرفیت اولیای دانش آموزان به منظور ارتقای استانداردهای فضای فیزیکی محیط مدرسه

راهبرد؛ ایمن سازی فضاهاى مدرسه

✓ تدوین، بومی سازی و ارائه استانداردهای ایمن سازی فضاهاى مدرسه

برنامه جامع سلامت مدارس سما

- ✓ استقرار سامانه استاندارد اطفای حریق در مدرسه متناسب با دستورالعملهای مربوطه
- ✓ سالم سازی فضاهای باز و ورزشی مدرسه به منظور کاهش آسیبه‌ها و حوادث
- ✓ بهره مندی از ظرفیت اولیای دانش‌آموزان به منظور ارتقای ایمنی فضاهای مدرسه
- راهبرد؛ ارتقای سطح بهداشت محیط مدرسه
- ✓ بهسازی محیط مدرسه مطابق دستورالعملهای ابلاغی از سوی نهادهای ذی ربط
- ✓ تفکیک از مبدأ زباله‌ها بر اساس دستورالعملهای ابلاغی
- ✓ استقرار سامانه دفع بهداشتی زباله در مدرسه
- ✓ تأمین منبع آب آشامیدنی سالم برای دانش‌آموزان و اولیای مدرسه بر اساس دستورالعملهای موجود
- ✓ تأمین فضای مناسب برای غذاخوری و بوفه مدرسه و نظافت منظم آن بر اساس دستورالعملهای موجود
- ✓ تأمین سرویسهای بهداشتی به تعداد لازم و گندزدایی از آنها بر اساس دستورالعملهای موجود

برنامه جامع سلامت مدارس سما

✓ نظارت بر سیستم گرمایشی و سرمایشی مدرسه بر اساس

دستورالعملهای موجود

✓ شکستن زنجیره انتقال بیماریهای واگیر از مجرای ارتقای بهداشت

محیط مدرسه

ارتقای سطح سلامت مربیان و کارکنان

راهبرد؛ ارتقای سواد سلامت مربیان و کارکنان

- ✓ نیازسنجی آموزشی از مربیان و کارکنان در زمینه سلامت
- ✓ برگزاری دوره‌های آموزشی سلامت برای مربیان و کارکنان در قالب آموزش‌های ضمن خدمت
- ✓ تأمین منابع مطالعاتی برای مربیان و کارکنان در مدرسه
- ✓ ایجاد بستر پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و مشکلات سلامت مربیان و کارکنان
- ✓ راه‌اندازی بخش ویژه آموزش سلامت مربیان در پایگاه اینترنتی سازمان سما

راهبرد؛ پایش دوره‌ای سطح سلامت مربیان و کارکنان

- ✓ ثبت پیشینه سلامت مربیان و کارکنان از قبیل وضعیت کنونی، سوابق خانوادگی، سابقه دارویی و ...
- ✓ تعیین مولفه‌های معاینات دوره‌ای متناسب با سن، جنس و شرایط بومی مربیان و کارکنان

برنامه جامع سلامت مدارس سما

- ✓ ایجاد بستر لازم برای ارائه خدمات معاینات دوره‌ای به مربیان و کارکنان مدارس از سوی مراکز درمانی خارج از مدرسه
- ✓ مستندسازی نتایج معاینات مربیان و کارکنان از مجرای ایجاد پایگاه داده

✓ تمهیدات لازم برای پیگیری ارجاعات به مراکز تخصصی

راهبرد؛ فراهم‌سازی سخت‌افزار و نرم‌افزارهای لازم برای اداره فوریت‌های پیش‌آمده در محیط مدرسه

- ✓ تأمین تجهیزات پزشکی لازم در اتاق بهداشت مدرسه برای برخورد با فوریت‌ها مطابق با آیین‌نامه‌های موجود
- ✓ فراهم نمودن داروهای مجاز و موردنیاز در مواقع بروز فوریت‌های پزشکی مطابق با آیین‌نامه‌های موجود
- ✓ آموزش برخورد با فوریت‌های پزشکی به مراقب سلامت و یا رابط سلامت مدرسه
- ✓ استقرار جعبه کمک‌های اولیه در فضاهای پرخطر مدرسه از قبیل حیاط، آزمایشگاه‌ها و ...
- ✓ استقرار سامانه ثبت مراجعات فوریتی در مدرسه و پیگیری لازم

✓ قرار دادن مربیان و کارکنان تحت پوشش بیمه‌های درمانی

راهبرد؛ ارائه خدمات تشخیصی و درمانی اولیه در مدرسه

✓ تدوین نظام سطح بندی خدمات تشخیصی و درمانی قابل ارائه در
مدرسه

✓ تأمین منابع انسانی لازم برای ارائه خدمات بر اساس سطح بندی
خدمات تشخیصی و درمانی

✓ آموزش مراقب سلامت و یا رابط سلامت در خصوص خدمات
تشخیصی و درمانی اولیه

✓ تأمین تجهیزات لازم برای ارائه خدمات تشخیصی و درمانی اولیه در
مدرسه

✓ استفاده از اولیای دانش‌آموزان به عنوان منابع انسانی مورد نیاز در
صورت وجود

راهبرد؛ ایجاد زمینه‌های لازم برای دریافت خدمات تخصصی سلامت برای
مربیان و کارکنان

✓ شناسایی مراکز تشخیصی و درمانی واجد صلاحیت برای ارائه
خدمات به مربیان و کارکنان

برنامه جامع سلامت مدارس سما

✓ ایجاد تعامل و هماهنگی با مراکز به منظور ارائه خدمات موردنیاز

مربیان و کارکنان از مجرای تفاهم نامه و ...

✓ استفاده از ظرفیت اولیای دانش‌آموزان به منظور ارائه خدمات

تشخیصی و درمانی به مربیان و کارکنان